

Milliseks kujuneb tulevikus tööhõive? Fakte hõive- ja rahvastikustsenaariumide kombineerimisest

Autorid: prof Raul Eamets; prof Allan Puur; Magnus Piirits; dr. Luule Sakkeus; dr. Martin Klesment

Uuringu on tellinud Arenguseire Keskus. Aruande täistekstiga saab tutvuda Arenguseire Keskuse kodulehel www.riigikogu.ee/arenguseire. Uuringu eesmärk on mõista, kuidas muutub lähikümneanditel ja pikemas vaates (aastani 2100) hõivatute arv tööturul ja osatähtsus rahvastikus. Selleks kombineeriti hõivestsenaariumid Eesti inimarengu aruande (EIA) "Eesti rändeajastul" jaoks loodud demograafiliste stsenaariumidega.

Tasub teada

- Hõivemäärade muutuse käsitlemine pikaajalises tööturu-prognosis on Eestis esmakordne. See võimaldab senisest märksa täpsemalt näidata töötajate ja ülalpeetavate suhte muutust.
- Hõivatute osatähtsus kogurahvastikus sõltub peamiselt hõivemuutustest, mitte rände ja sündimuse dünaamikast. Lähema kahe aastakümne jooksul on rahvastiku hariduskoostise paranemise, pensioniea tõusu ja suurema lõimumise abil võimalik vältida hõivatute ja ülalpeetavate suhte halvenemist rändevoogude tasakaalu tingimustes.
- Argument, nagu võimaldaks suur sissetulek saavutada pikaajaliselt (2050+) märkimisväärselt soodsamat töötavate ja ülalpeetavate suhet, ei leidnud tõendamist, kuna sissetulekajate järgmiste põlvkondade sündimus on reeglina madalam põliselanikest. Lühiajaliselt (kuni 2035) on positiivne efekt siiski olemas.
- Kui Eesti hõivemäärad õnnestuks aastaks 2035 viia eduka hõivepoliitika toel Euroopa riikide tänasele tippasemele, siis suureneks hõivatute osatähtsus rahvastikus 51–52%-ni. Vaatamata rahvastiku jätkuvale vananemisele oleks see praegusest 2–3% võrra kõrgem, mis tähendab hõivatute ja ülalpeetavate arvestuses soodsamat proportsiooni.

Hõivestsenaariumide integreerimine EIA rahvastikustsenaariumidega

- Kasutame EIA rahvastikuproгноosi variante, mille aluseks on kaks rände stsenaariumit ja kolm sündimuse stsenaariumit.
- **Juurde loodi hõivemäärade muutumise stsenaariumid.** Hõiveproгноosi ja rahvastikuproгноosi stsenaariumide integreerimisel saab selgitada, kui suurt mõju avaldavad erinevad hõivemuutused **hõivatute koguarvule ja hõivatute suhtarvule rahvastikus.**

5 hõiveproгноosi varianti

- H0: Praegune hõivemäärade tase
- H1: **Haridustaseme tõus**
- H2: H1 + **pensioniea tõus**
- H3: H2 + **lõimumine**
- H4: H3 + Euroopa **parim praktika**

6 EIA rahvastikuproгноosi varianti

- Rändevoogude tasakaal ja sündimuskordaja 1,67 last
- Rändevoogude tasakaal ja sündimuskordaja 1,87 last
- Rändeoogude tasakaal ja sündimuskordaja 2,07 last
- Sisserände (+2000 inimest/aastas) ülekaal ja sündimuskordaja 1,67 last
- Sisserände ülekaal ja sündimuskordaja 1,87 last
- Sisserände ülekaal ja sündimuskordaja 2,07 last

Järeldused hõivestsenaariumide kombineerimisest rahvastikustsenaariumidega

Lähema kahe kümnendi jooksul on võimalik hõivatute arvu vähenemist hõivemäärade suurenemise abil märkimisväärselt kompenseerida.

- **Rändevoogude tasakaalu** puhul võib haridustaseme tõus, pensioniea tõus ja lõimumine korvata kuni poole hõivatute arvu vähenemisest (vähenemine jääks 40 000 suurusjärku).
- Sama efekti annaks, kui hõivemäärad tõuseksid aastaks 2035 **Euroopa tänasele parimale tasemele.**
- **Positiivse rändesaldo** puhul (eeldatud saldo +2200 inimest aastas) ning eelnevalt mainitud tegurite koosmõjul võib hõivatute arv aastaks 2035 isegi suureneda (kuni 27 000 võrra).

Prognoosi pikk vaade (aastani 2100) võimaldab teha kolm olulist järeldust.

- 1** Pikas vaates määrab hõivatute arvu muutuse suuna ja ulatuse ära **demograafiliste protsesside kulg**.
- 2** Sisseränne ei paranda pikas vaates oluliselt töötajate ja ülalpeetavate proportsiooni, kuid seda saab teha hõive kasv.
- 3** Hõivatute arvu vähenemise peatamiseks pikas vaates on kolm võimalust: kas taastetasemele lähenev sündimus (koos rändevooegade tasakaaluga), pidev sisserände ülekaal mõõduka sündimustõusuga (stsenaariumis arvestatud +2200 inimest aastas. Võrdluseks: 2017. aastal rändas Eestisse 5000 inimest rohkem kui Eestist lahkus) või mõni vahepealne kombinatsioon neist kahest.

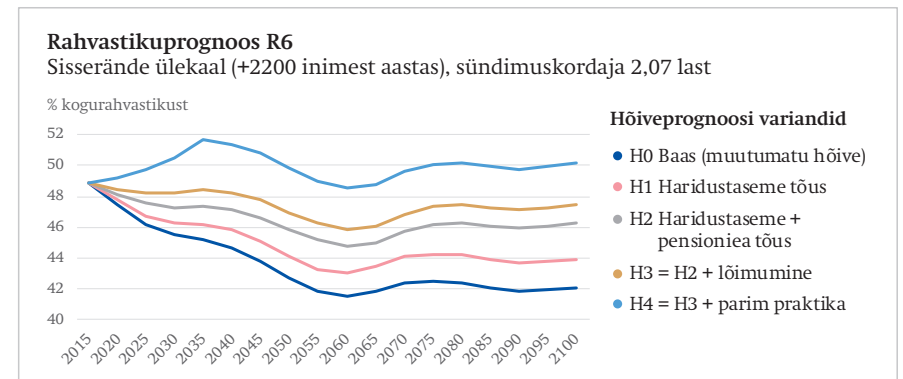
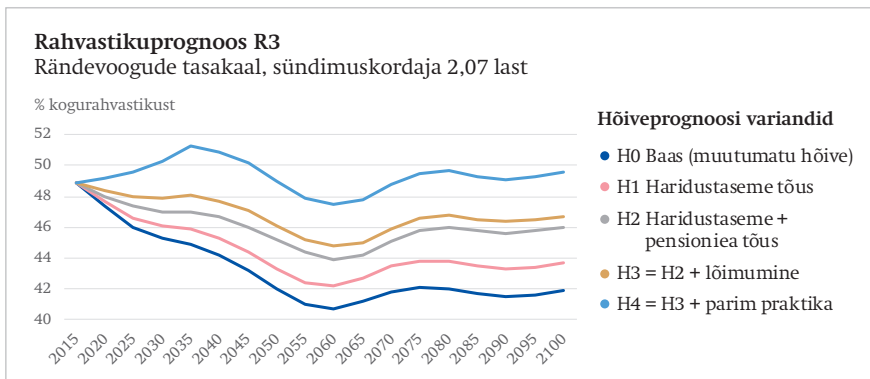
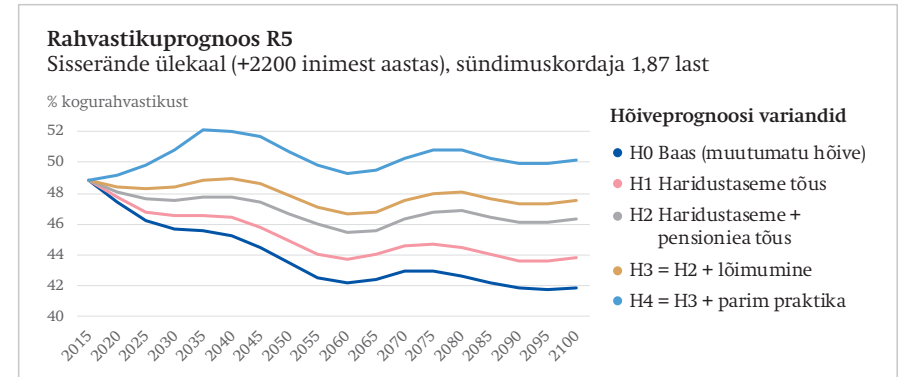
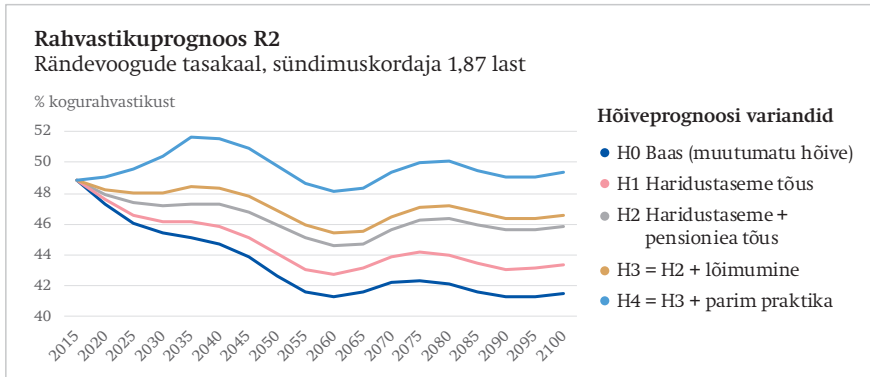
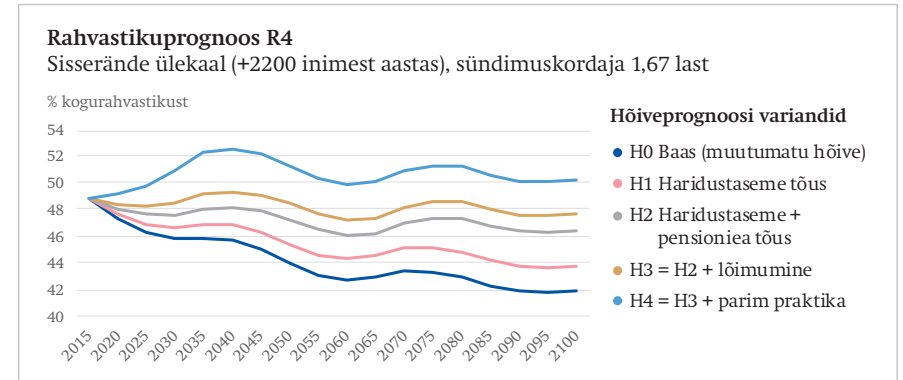
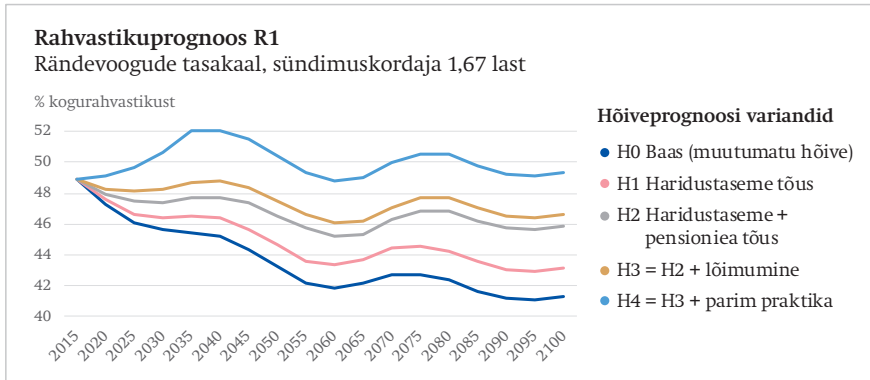
Üks uuringu keskseid leide on ka see, et tööjõudu käsitlevates **analüüsid**es oleks mõistlik keskenduda hõive tasemele. Tööealise rahvastikuga opereerimine annab tulevikumuutustest lihtsustatud kujutuse. Rahvastiku vähenemisega on võimalik edukalt toime tulla, kui säilib ja kasvab hõivemäär ning seetõttu ei saa kannatada hõivatute-ülalpeetavate suhe.

Hõive- ja rahvastikuprognosi intergreerimisel jõuti järgmiste tulemusteni:

HÕIVATUTE OSATÄHTSUS KOGURAHVASTIKUST

“ Varasemad Eesti tööjõuprognosisid ei ole kvantitatiivselt hinnanud hõivemäärade muutuste mõju. Tulemused näitavad, et aktiivne hõive kasvu toetav poliitika võib olla alternatiiviks võõrtööjõu suuremahulisele ja väheselektiivsele sissetoomisele. Uuringu keskne poliitikajäreldus on see, et demograafiliste muutustega edukaks toimetulekuks peab strateegia olema võimalikult mitmekesine. Rände osas peaks see hõlmama väljarände vähendamist ja tagasirände toetamist, kõrgelt kvalifitseeritud ja lõimumisvalmis sisserändajate eelistamist, lõimumise edendamist ja hargmaisuspoliitika arendamist. Samuti peaks strateegia hõlmama pikema tööelu eelduseks oleva tervise säilitamist, elukestvat õpet ja õppimist, järjekindlat panustamist sündimust soodustavasse perepoliitikasse ning ühiskonna lapse- ja peresõbralikkuse suurendamist. Edukas rahvastikumuu- tustega kohanemine eeldab ka majanduse konkurentsivõime ja tootlikkuse suurendamist, milleta on mõeldamatu elatustaseme tõus ja sotsiaalprogrammide jätkusuutlik rahastamine. Nende poliitikate arendamise eelduseks on sotsiaalsete investeeringute suurenemine: selleks on Eestil head võimalused, sest Eesti kulutused sotsiaalotstarbeks on teiste riikidega võrreldes tagasihoidlikud (Eesti 16% SKT-st, Euroopa Liidu riigid keskmiselt 28% SKT-st).

- Professor Raul Eamets ja professor Allan Puur

Millisel juhul võib eeldada hõivemäärade tõusu?

Pensioniea tõus, haridustaseme tõus ja mitte-eestlaste lõimumine pakuvad kõik võimalusi hõivemäärade tõusuks Eestis. Need tegurid toimivad tegelikult ka praegu. Nii on nooremaealistes, hiljuti tööikka jõudnud põlvkondades kõrgharitud märgatavalt rohkem kui vanemates, tööeast väljuvates põlvkondades. Koolist väljalangemise vähendamise ning kõrg- ja kutsehariduse kättesaadavuse parandamise mõjul võib nooremate põlvkondade haridustase veelgi tõusta. Eestis on pensioniiga tõusnud alates 1990. aastate keskpaigast ja sellel on olnud oluline positiivne mõju vanemaealiste tööhõivele. See mõju eeldatavasti jätkub, sest vanemaealiste tööturul osalemisele aitab kaasa paindlike töövormide levik ning pensioniiga on kavas seostada ka keskmise oodatava elueaga. Lõimumisest tulenev hõivemäärade kasv on peaaesjalikult seotud mitte-eestlaste noorema põlvkonna üha parema eesti keele oskusega, mis avardab nende võimalusi tööturul.

Euroopa parima hõivepraktika aluseks on võetud Islandi praegused hõivemäärad. Selle stsenaariumi puhul tasub tähele panna, et jutt käib tänase parima praktikani jõudmisest 20 aasta jooksul. Stsenaariumi teostumine ei tähenda, et Eesti muutub Euroopa kõrgeimate hõivemääradega riigiks, sest 20 aastaga arenevad edasi ka tänase parima praktika riigid. Väärrib samuti märkimist, et ligikaudu pooltes soovanusrühmades viib haridustaseme ja pensioniea tõus ning lõimumine Eesti hõivemäärad n-ö loomulikul teel Euroopa tänasele tipp-tasemele.

Tuleb aga arvestada, et välja toodud stsenaariumid on ideaalvariandid, mille täies mahus realiseerumine eeldaks täiendavate poliitika-meetmete rakendamist ning mida 100% ulatuses on keeruline saavutada. Pigem võib eeldada, et hõivemäärade tegelik tõus on prognoositust väiksem sõltudes nii välistest ja majanduslikest teguritest kui ka Eesti poliitilistest valikutest hariduse- ja tööturu valdkonnas.

Arenguseire Keskus

Lossi plats 1a, 15165 Tallinn

arenguseire@riigikogu.ee

www.riigikogu.ee/arenguseire